

PANUN pakinoita

Vanhaa Oulua muotokuva, kartoin ja valokuvien

On tuskin pahitteeksi tässä ta-pauksessa lisätä hieman jästäjä jäljestä uuniin! Tarkoitin nimittäin Oulun museon — viralliselta nimeltään Pohjois-Pohjanmaan Museo — tuonoista vanhojen, manalle menneitten oululaisten muotokuvanäyttelyä, joka helluntaina oli avoinna mm. täällä vierailleille »siltaisille» ym. ent. oululaisille. Pitkämattaisissa vierassamme näyttely niin-kuin museo kokonaisuudessaan-kin luonnollisesti herätti suurta mielenkiintoa. Oululaisten harrastus oli sekin, oululaiseksi, melkoista ja niille, joilla jäi tälläkin kertaa Ainolassa pistäytymättä, voimme huoletta sanoa, että syyttäköt itseään.

Kierrellessäni purkamispäivinä, jolloin vasta ehdin talossa pitempään viivähtää, museon suojissa tein museonhoitajan, maisteri Esko Sarasmon opastuksella yksiä ja toisia pikkua havaintoja, jotka mielelläni tarjoan lukijankin muistiin merkittäviksi. Kaikkiaanhan oli vanhojen muotokuvien näyttelyssä 65 kuvaa, jotka jo antoivat sekä tyyli- että eri aikakausista aika mukavan yleiskuvan. Näyttelyn vanhin ja historiallisesti ylivoimaisesti arvokkain teos oli luonnollisesti Johannes Messeniusin muotokuva, tuntemattoman tekijän työ vuodelta 1611. Siinä oli jo ajan patinaa tyylin tuodessa luonnollisesti jollain tavoin mieleen vanhan Hollannin, joskin

ote on kömpelömpi. Tämä muotokuva, jota kuten ainakin oululaiset lukijat tienneivät säilytetään tuomiokirkon sakaristossa, on läpikäynyt monet historiallisesti merkittävät ajat ja sen omatkin vaiheet ovat suorastaan tarunomaiset. Lukemattomia kertoja sitä on restauroitu, hyvin jos huonostikin ja viimeisessä entisöinnissä on kaikki aikaisemmatkin paikkaukset ensin poistettu ja työ suoritettu kokonaisuudessaan uudelleen. Entisöimistä tässä kuvassa on ollutkin, kun ajattelee esim. Ison vihan aikaista haaveria, jolloin tauluun pistettiin 19 miekan ja pistimen reikä — »vihamieliset venäläiset kasakat», kuten taulun taakse on kirjoitettu.

Saammekin sitten lähestyä omaa aikaamme parisataa vuotta ennenkuin nähtävissämme alkaa olla aitoja oululaisia porvareita. Muotokuvan maalattaminen on sentään vielä nytkin rahakysymys ja harvinainen tapaus, saati sitten tuonnoina aikoina, jolloin, jos joskus jollakulla sattui rahaakin olemaan taiteilija sentään oli peräti harvinainen elävä näillä raukoilla rajoilla. Olihan 1700-luvun Oulullakin maalarinsa, tunnettu kirkkomaalari Mikael Toppelius, mutta mikään muotokuvamaalari hän tietävästi ei ollut, vaikka sinne Haukiputaan vai oliko se nyt Iin kirkon »helvettiin» kuvasikin yhden ja toisen selvästi tunnet-

tavan talonpojan, jolle halusi hieman maksella vanhoja kala-velkoja, kuten Saara Wacklin »sataisissaan» kertoo. Sensijaan Toppeliuksen tiedetään juuri Isonvihan jälkeen restauroineen Messeniusta. Toppeliuksen pojasta, tunnetusta »kaupunninlääkäri», professori Gustav Toppeliuksesta näyttelyssä oli pieni muotokuva, lainassa Oulun kaupungin Säästöpankin johtajan huoneen peräseinältä, jossa sen verraten harvat oululaiset aikaisemmin ovat nähneet.

Aikanaan vaikutti paikkakunnallamme eräs Kiesewetter-niminen taiteilija, jonka siveltimen jälkiä verraten runsaasti on säilynyt vanhoissa oululaissuissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa.

Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa. Kun kerran maalari oli käytettävissä niin myös maalauksissa.

derin muotokuva. Hän oli sekä lääketieteen että filosofian lisen-siaatti ja tunnettu kasvien tutkija. Muotokuvan on maalannut Otto Wallenius, Kemin kuulu laulaja! Molemmat nämä taulut omistaa rva Aili Sovelius. Työ-nä hyvä ja sitäpaitsi näyttelyn ainoana pastellina maininnan arvoinen oli kuulun kirjakaup-pias B. B. Bergdahlin muotoku-va, Aino Allin (Neuman) työtä. (Omist. rva Emilia Bergdahl).

Erikoisuutena, mutta samalla varsin laatuksena työnä on mainittava Genovassa maalattu merikapteeni Johan Wilh. Heikelin muotokuva. Pienikokoinen, amatöörimaiselta ehkä hieman vaikuttava, mutta hyvin miellyttävä työ on rva Maria Fredrika Forsbergin muotokuva (omist. nti Anna F.). Harva valokuva-kaan on niin hyvin retusoitu kuin kaunis muotoisen ja komean Tousaint Wilhelm Liljebloomin rintakuva (omist. nti Elin Liljeblo-m). Meikäläisen mielestä tuo tyyli on kovin kiiltokuvamaista, mutta kieltämättä työ on kaunis, esteettisesti puhdas ja kuuluu olevan myös hyvin näköinen. Maalari on Louis Schünzel Dresdenistä ja työ tehty niinkin myöhään kuin 1914.

Vanhin Oulun pappiskuvista oli piispa Rob. Valentien Frosteruksen muotokuva vuodelta 1875. E. J. Löfgrenin työ. Näiden arvoisien patriarkkojen joukossa oli myös kuuluisin »läsnäollut» maalari Eero Järnefelt, jonka käsialaa on piispa J. R. Koskimiehen kuva. Siinä vierellä oli myös piispa Johanssonin kovin inhimillisen ja elävän näköinen kuva. F. Ahlstedtin työtä (kaikk-nä nämä kuvat omist. Oulun

tuomiokapituli). Tässä pappien ja koulumiesten ryhmässä oli edustettuna myös Eetu Isto, jonka työtä, kuten monet tienne-vätkin, on lyseon seinällä riip-puvain mainio Maunu Rosendalin isokokoinen muotokuva, se, samoin kuin Miesmaan Antti Jauhon Kalevan lahjoittamin varoin teetettyjä ja hankittuja. Saman »gallerian» persoonallisuuksia on myös näytteillä ollut ja hyväksi mainittu Anna Snellmanin rehtori Sakari Westerlund. Vastapäisellä seinällä olivat mm. kirjailijan Teuvo Pakkalan ja prof. Samuli Paulaharjun muotokuvat. Jälkimmäisistä jäi mieleeni erikoisesti Juho Mäkelän akvarelli (omist. rva Jenny P.). Maist. Samuli Pakkalan omistaman ainakin valokuvien perusteella näköisän Teuvo P:n puolivartalokuvan on maalannut taiteilija Pyykönen.

Mäkelän töinä haluaisin mainita vielä kauppaneuvosten Hemming Åströmin, Ainolan lahjoittajan, ja Karl Robert Å:n, Åströmin tehtaitten perustajan öljyvärimuotokuvat (omist. Wel-jekset Åström Oy). Taiteilijoista oli runsaimmiten edustettuna Tauno Miesmaa, jonka juuret siis tuntuvat, kulusaarelaisuudesta huolimatta, olevan lujasti Oulussa. Hänen monista töistään olivat mielestäni kaikkein elävimpä ja samalla näköisimpiä rehtori Jauhon lisäksi ins. Iivari Junneliuksen (omist. Oulun kaup. Säästöpankki) ja toimitusjohtaja Kalle Korkeakiven (omist. rva Hilja K.) muotokuvat.

Tätä näyttelyä ja vierailevia ent. oululaisia silmälläpitäen oli museo asettanut yhdeksi ryh-

mäksi myös kaikki omistamansa vanhat Oulun kartat ja kuvat. Varsinkin vertailemalla karttoja ja kuvia keskenään, jolloin näkymä mielikuvituksessa sai ulottuvaisuutta eri suuntiin, oli jokaisella katsojalla tilaisuus muodostaa itselleen tavallista elävempi kuva kotikaupunkinsa vaiheista. Kerrassaan kiintoisa on harvinainen panoraama — kaikkiaan 8 postikorttia suurempaa kuvaa — silloilla, alkaen Pokkitörmältä ja päättyen Tuuraan. Käykää varsin katsomassa, miltä näyttää esim. Linnansaari ilman tornia ja puita, miltä kaupunki minkin tulipalon edellä ja jälkeen, miltä Lohipadon niemi silloin, kun siellä oli joukko vajoja ja aittoja, niiden joukossa kalustovajana palvellut vanha Turkansaaren kirkko — sittemmin takaisin entisille sijoilleen toimitettu, jne. Esimerkkejä voisi luetella paljonkin. Paras on kuitenkin jokaisen käydä omin silmin toteamassa, sillä vaikka muotokuvat ovatkin poissa jo yksistään nämä muut mainitut tarjoavat riittävästi kiintoisaa katseltavaa. — Tuossa yhteydessä tuli myös puheeksi Merikosken nimi ja sen ikä. Maisteri Sarasmo vakuutti, että jo 1600-luvulla käytettiin rinnan sekä Sjöfors että Uleåfors nimityksiä.

Museot kirkastavat meille ihmeellisellä tavalla sitä, mikä jo on joko ajasta hävinnyt tai siirtynyt pois jokapäiväisestä käytöstä. Antakaamme tälle työlle myös kannatuksemme!

Panu